

Mika Surakka muistuttaa, että kierrätys toteutuu vasta, kun jokin valmistava yritys tekee ostopäätöksen kierrätysraaka-aineesta.

Todellista vai tilastollista hyötykäyttöä?

TUusi jätelaki toi täyden tuottajavastuun myös pakkauksille. Tuntuu, että tämä unohtui kunnallisesta ja sopimusperäisestä kuljetuksesta kiistellessä. Sinänsä on erikoista, että lakia haluttiin kiristää, vaikka Suomi täytti kaikkien pakkausten osalta EU:n hyötykäyttövaatimukset, eikä EU:sta ollut tulossa kiristystöitä näihin ehtoihin.

Suomen etuna oli vanhan lain aikaan erittäin kustannustehokas järjestelmä, jolla pakkausten hyötykäyttömaksut on saatu pidettyä hyvinkin alhaisena ja hyötykäyttöprosentit korkeana. Mikäli jäteasetusten mukanaan tuomat vaatimukset aiheuttavat merkittävän kustannusnousun hyötykäyttömaksuihin, on vaarana, että pakkaussuunnittelu ja -valinnat ohjaavat ympäristön kannalta huonompiin pakkausratkaisuihin.

Pakkauksen perustehtävä helposti unohtuu pakkausten jätehuoltoon ja kierrätykseen mietittäessä. Pakkaus suojaat tuotetta koko sen kuljetusketjun ajan valmistajalta kuluttajalle asti. Useissa tutkimuksissahan on todettu, että pakkauksen ympäristövaikutus on murto-osa varsinaisen tuotteen vaikutuksiin, mikäli tuote joudutaan pilaantumisen takia toimittamaan jätteeksi.

Pakkausten kehitys on ollut huimaa: uudet materiaalit ovat parantaneet säilyvyyttä ja paljon parjattua ylipakkaamista. Erityisesti muovipakkauksissa on päästy entistä ohuempiin kalvoihin. Myös monikertaiset pakkaukset ovat vähentyneet. Kotitalouksien lukumäärä on kasvanut ja koko pienentynyt, joten kysyntää on yhä pienemmille pakkauksille. Oman haasteensa pakkausjätteen hyötykäytön suunnitteluun tuo se, että ulkomailla tehdyt pakkauspäätökset vaikuttavat Suomessa rakentamaamme hyötykäyttöjärjestelmään.

Pakkausten hyötykäytön vertailu Euroopan sisällä on vaikeaa. Vaikka olemme yhteisessä EU:ssa, niin maissa on hyvinkin erilaisia käytäntöjä ja kulutustottumuksia. Esimerkiksi PET-pulloille on Suomessa erittäin hyvä ja toimiva pantillinen palautusjärjestelmä. Monessa maassa PET-pulloja lajitellaan erilleen sekalaisesta muovipakkausjätteestä. Suomessa pulloja lajiteltua vettä myydään hyvin vähän puhtaan hanaveden ansiosta. Etelä-Euroopassa taas vesipullojen määrä pakkausjätteessä on erittäin iso. Kun PET-pullo on helposti lajiteltavissa ja hyötykäytettävissä, saadaan siellä helpommin suurempi hyötykäyttöprosentti.

Erityinen ero on tilastoinnissa. Joissakin maissa kaikki lajittelulaitoksille toimitettu materiaali lasketaan hyötykäytöksi, vaikka lajittelulaitokselta

varsinaiseen materiaalihyötykäyttöön menisikin vain 40–50 prosenttia jätteestä. Tämä saa maat näyttämään EU:n tilastoissa hyvin erilaiselta.

Erikosen lisän pakkausten hyötykäytön suunnitteluun tuo jätelain sallima pienten yritysten vapauttaminen hyötykäyttömaksuista. EU:n kilpailulaissa on kielletty tuontisuojaan rakentamiset, mutta tässä hienon rakennetaan jotain päinvastaista, eli helpotetaan pienten maahantuojien toimintaa Suomessa. Näin jätelailla vaarannetaan kotimaista teollisuutta.

On muistettava, että keräys ei ole kierrätystä. Suomessa on kokemusta siitä, että kerätään jätevirtoja, joille ei löydykään hyötykäyttöä. Myöskään lajittelu ei ole kierrätystä. Tällaisen prosessin lopputuloksena syntyy erilaisia jätetasoja, joille sitten pyritään löytämään materiaalihyötykäyttöä. Kierrätys toteutuu todellakin vasta siinä vaiheessa, kun kuluttaja tekee ostopäätöksen kierrätystuotteesta tai yritys kierrätysraaka-aineesta.

Jätelain henki on, että kerätään materiaaleja mahdollisimman paljon ja sitten pyritään löytämään niille kierrätykseen. Oman kokemuksen perusteella paras vaihtoehto on, kun kerätään niitä materiaaleja, joille on jo hyötykäyttöä. Keskitytään siis tiettyihin materiaaleihin ja pakkausjärjestelmän rakentamisessa. Teknisen kehityksen myötä tuohon virtaan voidaan sitten jatkossa lisätä materiaaleja, jotka soveltuvat samaan hyötykäyttöön tai jotka ovat siitä helposti ja edullisesti lajiteltavissa erilleen. Näin saadaan hyötykäyttöprosentti oikeasti korkeammaksi, eikä vain tilastollisesti. Eurooppaan levinnyt idea siitä, että kaikki pakkaukset laitetaan samaan säkkiin ja sitten yritetään lajitella materiaaleja erilleen, lisää kustannuksia ja lopputuloksena saadaan huonolaatuisia kierrätysraaka-aineita. Erillään pitämällä materiaalit olisivat edullisempia ja parempilaatuisia.

Energiahyötykäytön huono maine on erikoinen piirre Suomessa. Kuitenkin Suomeen on syntynyt ja syntyy lisää jätteenpolttolaitoksia, jotka tuottavat fossiilisia polttoaineita korvaavaa energiaa. Korkean energiarvon omaavien muovipakkausten energiahyötykäyttöä ei lasketa kierrätykseksi, mutta kun pitkän ja kalliin prosessin kautta siitä valmistetaan polttoainetta liikennekäyttöön, muuttuu se materiaalihyötykäytöksi. Miksi polttoaine pitää prosessoida polttoaineeksi, kun se on jo sitä alkuvaiheessa?

Mika Surakka
Manager, Waste Valuation, Wipak Group
mika.surakka@wipak.com